

Cumhuriyet Dönemi İlkokul Tarih / Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihinin Öğretimi¹

Teaching Ancient History In Textbooks Of Republican Primary History / Social Studies

Ayşe TAŞKIN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi

Ahmet ŞİMŞEK

İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Makale Geliş Tarihi: 27.06.2016

Yayına Kabul Tarihi: 15.12.2016

Özet

Bu çalışmada Cumhuriyet döneminden günümüze ilköğretim dördüncü sınıflarda okutulan Tarih ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında işlenen Eskiçağ Uygarlıkları konusundaki değişim ve bu değişimin nedenleri incelenmiştir. Bunun için 1938, 1943, 1954 ve 1964 yıllarına ait Tarih IV; 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2015 yıllarına ait Sosyal Bilgiler 4; 2007 ve 2015 yıllarına ait 6.sınıf ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan Eskiçağ Uygarlıkları konuları karşılaştırılmıştır. Çalışmada doküman analizi kullanılarak veri toplanmıştır. Çalışma sonucunda bulgularda görüldüğü üzere kitaplarda hem Eski Doğu hem de Eski Batı Uygarlıklarına yer verilmiştir. 1938, 1954 ve 1964 yıllarına ait kitaplarda Eti (Hitit) ile Yunan ve Roma uygarlıklarına daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: eskiçağ tarihi öğretimi, sosyal bilgiler, ders kitapları, tarih eğitimi

Abstract

In this study it have been analyzed changes and reasons of Antic Civilizations subject in history and Social studies textbooks in fourth graders since there public earlyperiod. For this, the subject of Antic Civilizations in History IV belongs to 1938, 1943, 1954, and 1964; Social Studies 4 belongs to 1969,1978, 1987, 1996, 2000, and 2015; and Social Studies textbook which was used for 6th and 7th graders in 2007 and 2015 were compared. The datas were collected by using documentanalysis in this study. As it is seen at the findings, there were both Antic East and Antic Civilizations in the textbooks. It was determined that in the textbooks belongs to 1938, 1954 and 1964 Hittite, Grek and the Roman Civilizations more.

Keywords: teaching of ancient history, social studies, textbooks, history education

1. Bu çalışma Ayşe Taşkın tarafından Doçent Dr. Ahmet Şimşek'in danışmanlığında yapılan ve 2016 tarihinde kabul edilen, Cumhuriyet Döneminde İlkokul Tarih/ Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihinin Öğretiminin İncelenmesi başlıklı yüksek lisans tezinin ana bulgularına dayanmaktadır.

1. Giriş

Tarihçiler, yazının icadıyla başlayan devirlere tarih çağları, yazının bilinmediği devirlere de tarih öncesi çağlar adını vermişlerdir (Akurgal, 2002:2). Tarih çağları yazı ile başlar. Ancak Mısır, Mezopotamya ve Anadolu'dan ilk ikisinde M.Ö. IV. binyıl sonlarında (3200'lerde) yazı başladığı halde Anadolu'da ikinci binyıl başlarında yazıya geçilmiştir (Kınal, 1998:59). Dolayısıyla yazılı tarih, M.Ö. 3000 dolaylarında başlamıştır (Baurer, 2013:63).

İplikçioğlu'na (2013:15) göre “Antikite” de denilen “Eskiçağ ya da İlkçağ”, Orta, Yeni ve Yakınçağ'ın yanında, yer ve zaman bakımından aynı ölçüler içinde değerlendirilmemiştir. İplikçioğlu, geçen yüzyılın başlarına değin Eskiçağ denilince, zaman olarak Eski Helen ve Roma dönemleri, yer olarak da Akdeniz Bölgesi ile çevresi anlaşıldığını belirtmiştir. Ona göre Eskiçağ kavramı önceleri yalnızca Helen ve Roma Tarihlerini kapsarken 19. yy.'da Eskidoğu yazı ve dillerinin (Eski Önyasya-Mısır yazı ve dilleri) çözülmesiyle zaman ve yer bakımından genişlemiştir. Bugün Eskiçağ denilince iki ayrı kültür çevresinin tarihi olarak Önyasya-Mısır (Eskidoğu) ve Hellas-Roma (Eskibatı) anlaşıldığı söylemiştir (2013:15,16).

Eskiçağ tarihinin Türkiye'de okutulmaya başlanması Cumhuriyetin kurulmasından önceye rastlamıştır. İstanbul'da Darülfünun döneminde klasik eski çağ eğitimi verilmiştir. 20. yüzyılın başından itibaren Edebiyat Fakültesinde *İlm-i Asar-ı Atika* adlı bir ders okutulmuştur. Arkeoloji içeriği ağırlıklı olan bu dersin Troia kazılarında ortaya çıkan buluntuların Avrupa ve Osmanlı kamuoyunda uyandırdığı yankı üzerine verilmeye başlandığı düşünülmektedir. 21 Nisan 1912'de Darülfünun içindeki yeni fakülte düzenlemesi kapsamında Edebiyat Fakültesinde tarih dersi kapsamında eskiçağ tarihi anlatılmaya başlanmıştır (Sayar, 2011: 767,768).

Türkiye'de eskiçağ araştırmalarının ve öğretiminin önem kazanması için 1930'lı yılları beklemek gerekmiştir. Bu yıllarda Atatürk tarafından başlatılan, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetine uygun vatandaşlar yetiştirilmesi ve bu bağlamda modern bir ulus yaratılması düşünceleri çerçevesinde tarih ve dil çalışmaları devlet politikası olarak benimsenmiştir. Bu ulusal politikalar içinde Anadolu tarihinin özgün kaynaklardan incelenmesi için çalışmalar ayrıca önemsenmiştir. Bu bağlamda Eskiçağ bilimleri ve arkeolojiye daha çok önem verilmiştir. Bu amaçla Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuştur. Yine bu çerçevede 1931'de devletin resmi tarih tezini ortaya koyması için kaleme alınan *Türk Tarihinin Anahatları* adlı eserin ardından, Liselerde okutulması için *Tarih I-II-III-IV* kitaplarının yazdırıldığı görülmüştür. Bu dört kitaptan *Tarih I*'in neredeyse tamamının eskiçağ ve uygarlıkları ve Türklerin kökenine ayrılmış olması, yeni devletin yeni ve özgün bir modernlik düşüncesi yaratırken eskiçağ tarihini ne derece önemseydiğini de göstermiştir. Bu dönemde devletin başı olarak Atatürk, tüm tarih ve dil çalışmalarına doğrudan dahil olmuş, Türk Tarih Kurumu yönetim kurulu toplantılarına katılmış, tarih ile arkeolojinin çok iyi bilinmesi gerektiğini belirtmiş, Türk Tarihi üzerine iki yapıtın yazılmasını istemiştir. Bunlardan birincisi *İç Anadolu Kavimleri*, ikincisi ise *Ege Havzası Kavimleri*'dir. Ancak bu uygarlıklarla ilgili kalıntıların incelenmesi amacıyla arkeolojik kazı ve filolojik çalışmaların yapılması gerektiğinden Atatürk; Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ne arkeoloji, Eskiçağ dilleri ve tarihi üzerine lisans ve doktora çalışmaları

için öğrenciler göndermiştir. Bunlar; Remzi Oğuz Arık (Fransa); Ekrem Akurgal, Rüstem Duyuran, Halil Demircioğlu, Afif Erzen, Sedat Alp (Almanya- Berlin); Samim ve Suat Sinanoğlu (İtalya); Jale İnan, Arif Müfid Mansel'dir (Özgül, 2010:170-172).

Atatürk, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Sümeroloji, Hititoloji, Arkeoloji, Klasik Filoloji, Klasik Şark Dilleri, Sineoloji, Hindoloji, Fizik ve Sosyal Antropoloji, Hungaroloji gibi sahaların tam bir şekilde bulunmasına karar vermiştir. Bu amaçla da bu alanda yetkin Prof. Dr. Landsberger, Prof. Dr. Guterbock gibi kişileri ülkeye getirmiştir. Ayrıca Atatürk yurtdışına gönderdiği öğrencilere dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip aracılığıyla eski Anadolu Uygarlıklarına yönelmelerine yönelik tavsiye mektubu göndermiştir (Yıldırım, 2007: 34-37). Önceleri sadece Ankara ve İstanbul'daki üniversiteler ile sınırlı olan Arkeoloji ve Eskiçağ Tarihi öğretimi zamanla diğer üniversitelerde de bu bölümlerin açılmasıyla daha da ilerlemiştir.

Eskiçağ tarihi günümüzdeki birçok bilim dalının, devlet yönetim biçimlerinin, günümüz uygarlığının temellerinin atıldığı bir dönemdir. Öğrencilerin tarihsel süreçte gerçekleşen olayları ve dolayısıyla günümüzü anlamaları için bu dönemin öğretimi gerekli görülmektedir (Yılmaz, 2010:2149). Yerel tarih ve turizm açısından da son derece önemli olan ilkçağ (eskiçağ) uygarlıkları insanlığın kültürel tarihsel zenginliği olarak öğretilmesi önemli bir konudur. Bu sebepten ülkemizde 1930'lu yıllardan itibaren bütün eski uygarlıkların Orta Asya kökenli ve Türk olduğu tezini yansıtan programlar hazırlanmıştır. Cumhuriyet döneminde ilkökul 4. sınıf ders kitaplarında hazırlanan içerikteki temel yaklaşım Türk ırkının Orta Asya'da tüm milletlerden önce uygarlıkta ilerlediği, sonrasında ise bölgede yaşanan iklim değişikliği nedeniyle Orta Asya'dan göçlerin başladığı, bu sayede Türklerin gittikleri yerlerdeki halkı etkileri altına aldıklarını ifade eder tarzdadır. Bu yıllarda bu nedenle de ilkçağ (eskiçağ) tarihi konularının anlatımına fazlasıyla yer verilmiştir (Yurtsever, 1996: 18, 78). Bu durum inşa edilmeye çalışılan "Türk Hümanizması" kavramı çerçevesinde 1940'lı yıllarda ise yine ataları Ortaasya menşei Türk olması sebebiyle ders kitaplarında eski Yunan ve Roman tarihine ağırlık verilmesini beraberinde getirmiştir (Şimşek & Yazıcı, 2013).

1968 yılından sonra cumhuriyet döneminde müstakil bir ders olan tarih dersi yerine yurttaşlık bilgileri, tarih ve coğrafya dersinin birleştirilerek sosyal bilgiler adı altında okutulması ile eskiçağ tarihine ayrılan bölüm azaltılmıştır. Bu dönemde 4. sınıf sosyal bilgiler ders programının konuları Anadolu uygarlıklarından Hitit uygarlığını merkez olarak almış, eskiçağ öğretiminde Anadolu uygarlıkları ve Anadolu'da kurulan uygarlıklar, Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının kısaca öğretimine dikkat edilmiştir. 1970'lerde ise ortaokul ve liselerde ilkçağ tarihi sınırlandırılmış ve ağırlık Türk İslam tarihine verilmiştir. 1993 yılına gelindiğinde ise ortaokullarda 1985'ten itibaren milli tarih olarak okutulan ders kitaplarında ilkçağ konusu programdan çıkarılmış ve ilkökullar ile liselerde ilkçağ ya da eskiçağ konusunun öğretimine devam edilmiştir. Ancak bu kitaplarda da eskisi kadar ayrıntılı bir anlatıma yer verilmemiştir (Yurtsever, 1996: 33, 44). Günümüzde ise eskiçağ öğretimi ilkökullarda kaldırılmış, 6. sınıflarla ve liselerle sınırlandırılmıştır. Bu durumun 1990'lı yıllarda ortaokullarda eskiçağ konusunun kaldırılıp ilkökul ve liselerde devam etmesine kıyasla hem çocukların zihinsel gelişimlerine uygun olmakla hem de eğitimde sürekliliğin sağlanması

açısından daha uygun olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada cumhuriyet dönemi ilkököl eğitim programları içinde yer bulan Eskiçağ Tarihinin öğretimi ilkököl 4. Sınıf ders kitapları üzerinden incelenmiştir.

2. Yöntem

Bu çalışmada verilerin toplanma aşamasında doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006:188,224). Verilerin analizi aşamasında ise içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 227). Bu kapsamda 1938 yılından günümüze değin (1938, 1943, 1954, 1964 yılı Tarih IV; 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2007, 2015 Sosyal Bilgiler IV; 2007 ve 2015 yılları 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları) ilkökullerde okutulan 15 adet Tarih ve Sosyal Bilgiler ders kitabı Eskiçağ konularının işleniş açısından incelenmiştir. Bu amaçla şu soruların cevaplanmasına çalışılmıştır:

Cumhuriyet döneminde 1938'den günümüze ilkököl/ilköğretim 4. sınıf Tarih/Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Eskiçağ konusunun işlenişinde 1938, 1943, 1954, 1964, 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2005, 2007, 2015 yıllarına ait kitaplarda;

1. Metinsel unsurların çeşidi ve içeriği bakımından,
 - 1.1. Siyasal gelişmelerin işleniş bakımından,
 - 1.2. Ekonomik hayatın betimlenmesi bakımından,
 - 1.3. Kültürel değişim bakımından,
 - 1.4. Dini yaşamın ele alınışı bakımından,
2. Kullanılan görsel unsurların çeşidi ve içeriği bakımından,
3. Konunun öğretimsel düzeni bakımından,
4. Konu bağlamında yer verilen soruların çeşidi ve düzeyi bakımından,
5. Okuma parçaları ve biyografilere yer verilmesi bakımından nasıl bir fark vardır?

Konu ile ilgili ders kitaplarının analizi sonucunda belirlenen alt problemlerin açıklanmasına yönelik 4 adet tablo² oluşturulmuş, buradan ders kitaplarında hangi medeniyetlere daha fazla yer verildiği, bu medeniyetlerle ilgili hangi açıklamalara, görsellere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durumun dönemin tarih eğitimi yaklaşımı ile ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

2. Tablolar hakkında ayrıntılı bilgi için bkn. Ayşe Taşkın, (2016), Cumhuriyet Döneminde İlkokul Tarih/ Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihinin Öğretiminin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Metinsel Unsurların Çeşidi ve İçeriği Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

İncelenen kitaplarda 1938, 1969 ve 1978 yıllarına ait kitaplarda ‘Etiler Medeniyeti’ ismine yer verilmişken diğer kitaplarda ise ‘Hititler Medeniyeti’ ismi kullanılmıştır. Bunda Türk Tarih Tezi’nin etkisinin olduğu söylenebilir. Çünkü Türk Tarih Tezi’ne göre Hititler Türk’tür ve bu nedenle de Akurgal’ın (1999) da belirttiği gibi İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca kelimelerden türetilen Hitit kelimesi yerine Türkçe’de önceleri Eti sözcüğü kullanılmış, sonrasında ise Eti yerine Hitit deyimini yerleşmiştir (Taşkın, 2016:28). İyonyalılar Uygurlığı 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2007-6 ve 2015-6 yıllarına ait kitaplarda ele alınmış olup 1943, 1954 ve 1964’de Ege Medeniyetleri (Yunanlılar), 1969,1978, 1987, 1996, 2000, 2007 ve 2015’de ise Anadolu Medeniyetleri başlığı altında ele alınmıştır. 1938 yılına ait kitapta ise İyonyalılar ile ilgili kurdukları şehirlerin isimleri dışında bir bilgiye rastlanmamıştır.

Medeniyetler hakkında en ayrıntılı bilgiye 1938 ve 1964 yıllarında yer verilmiş olup, kitapların genelinde Hitit Medeniyetleri ve Roma Medeniyetleri’ne daha fazla sayfa yer verilmiştir. Bunda da 1930’lu yıllardaki Türk Tarih Tezi ile 1940’lı yıllardaki eğitimde hümanist tarih eğitimi anlayışının etkili olduğu düşünülmektedir. 2000’li yıllardan sonra ise özellikle Eskiçağ Medeniyetlerinden Anadolu Medeniyetleri hakkında bilgi verilmiştir. 2005’ten itibaren dördüncü sınıflarda yapılandırıcı yaklaşıma uygun olarak eskiçağ medeniyetlerine yer verilmemiştir. Medeniyetler konusu 4. sınıflardan 6 ve 7. sınıfa aktarılmıştır. Ayrıca incelenen on beş kitaptaki medeniyetler için ayrılan sayfa sayısı incelendiğinde sayfa sayılarının genel olarak günümüze doğru azaldığı söylenebilir. Bununla birlikte günümüze doğru Anadolu ve Mezopotamya medeniyetlerinin birlikte işlendiği ve bununla ‘yakın çevreden uzak çevreye’ doğru bir öğrenmenin etkililiğinin amaçlandığı söylenebilir.

3.1.1. Siyasi Gelişmelerin İşleniş Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

Elamlar: 1943 yılına ait kitapta ‘*Elam memleketine yerleşen göçmen Türklere Elamlılar denilir.*’ (s 34) cümlesi yer bulmuştur. 1954-64’de de aynı şekilde ‘*Elamlar Orta Asya’dan göç eden Türklerdendir.*’ (s 15,18) cümlesi yer almıştır. Bu cümleler de Mezopotamya’daki uygarlıkların kurucularının da aslında Türkler olduğunu, yani Türk Tarih Tezi’ni desteklemeye yönelik bir bilgidir.

Sümerler:1943’deki kitapta ‘*Sümer memleketine yerleşen göçmen Türklere Sümerliler denilir. Üç Türk boyunun başında da Sümerliler gelir.*’ (s 34) şeklinde yer alan cümle de Türk Tarih Tezi’ni desteklemeye yönelik görünmektedir.

Akkadlar: 1943 yılına ait kitapta ‘*Akad memleketine yerleşen göçmen Türklere Akadlılar denilir.*’ (s 34) cümlesine yer verilmiş. Bu cümleyle de Elamlar, Sümerler medeniyetlerinde olduğu gibi İlk medeniyetlerin kurucularının Türkler olduğu ifade edilerek Türk Tarih Tezi desteklenmiştir.

Kaldeliler: 1943 yılına ait kitapta ‘*Sümer, Akad, Elam, bu üç Türk boyunun kur-*

dukları medeniyete Kalde medeniyeti denir. Kalde medeniyeti Türkler tarafından M.Ö. 5000 yılında kurulmuştur.' (s 34) cümlesine yer verilmiş. Böylece Türklerin eski medeniyetlerin kurucuları olduklarını kanıtlamaya yönelik bir cümle ile medeniyet tanıtılmaya ve Türk Tarih Tezi desteklenmeye çalışılmıştır.

Bu cümlelerle Türklerin uygarlığın yaratıcısı olduğu ve göçler yoluyla bu uygarlığı tüm dünyaya yaydığı, Batı uygarlığını aslında Türklerin kurduğu ve dolayısıyla aslında hedeflenen muasır uygarlığın eskiden beri bir mensubu olduğu iddia edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2015:327).

Eti (Hitit): 1943 yılına ait kitapta yer alan '*Anadolu'ya yerleşen Türklere Hitit denir.*' (s 35) cümlesi de Anadolu'nun ilk atalarının Türkler olduğunu, yani Türk Tarih Tezi'ni desteklemeye yönelik bir cümledir. Bu cümlelerin ilgili kitapta yer almasında Türk geçmişini ortaya çıkarmak ve Türkiye'yi modern bir Avrupalı ulus olarak sunmada önemli bir rol oynayacağı düşünülmesinin etkili olduğu söylenebilir (Ergin, 2010: 38).

Lidyalılar: 1938 yılına ait kitapta '*Lidyalılar Gediz ve Menderes ovalarında yerleşmişlerdir. Bunların da doğudan ve boğazlardan gelmiş Türk Kabileleri olduğu anlaşılıyor.*' (s152) cümlesi ile de Türk Tarih Tezi desteklenmektedir. 1969, 1978 ve 1996 yılına ait kitaplarda Kral Giges' ten 1969 ve 1978 yıllarına ait kitaplarda ise Kral Krezus'tan da bahsedilmiştir.

Mısırlılar: 1938 yılına ait kitapta '*Orta Asya'dan batıya yayılanlardan bir diğer kol da Afrika'nın kuzey doğusuna geçmişti. Orta Asyalılar buraya geldikleri zaman medeniyetçe geri bazı yerlere rastladılar; onlarla az çok karıştılar. Fakat soylarının yüksek anıklığını kaybetmediler.*' (s 141) cümlesi yer almakta olup bu cümlede Mısırlıların da aslında Türk asıllı bir kavim olduklarını desteklemeye çalışan bir cümledir.

Yunanlılar: 1938, 1943, 1954 ve 1964 yıllarına ait kitaplarda Yunanlılardan bahsedilmektedir. 1938 yılına ait kitapta '*yapılan tarih araştırmaları Ege bölgesinde en eski zamanlardan beri yaşayanların hep Ortaasya'lı olduklarını meydana çıkarıyor. Bunlar ya Anadolu Yaylası yoluyla gelmişler veya Karadeniz'in kuzeyinden ilerleyerek Balkan Yarımadasına ve onun bir parçası olan Yunan yarımadasına inmişlerdir. Belki Etiler'in, Litler' in devlet kurmasından bile önce gelip adalara ve Girit'e geçenerlere Egeler diyoruz.*' (s 157) ve '*Orta Asya' dan gelen medeniyete Elen veya Grek Medeniyeti adı verilmiştir.*' (s 160), 1943 yılına ait kitapta '*Ege'nin adalarında Ortaasya'dan gelmiş göçmenler tarafından çok parlak, çok zengin, ilerlemiş bir medeniyet ocağı kurulmuştur.*' (s 37) cümlesi ile Orta Asyalıların üstün bir medeniyet olduğu desteklenmiştir.

Etrüskler: 1964 yılına ait kitapta '*İtalya'ya karadan ve denizden gelip yerleşen kavimlerin içerisinde medeniyette en ileri olanları Anadolu'dan deniz yolu ile geldikleri anlaşılan Etrüsklerdir.*' (s 40) ve 1996 yılına ait kitapta yer alan '*Anadolu'dan geldikleri sanılan Etrüskler, Roma medeniyetinin oluşumunda önemli rol oynadılar.*' (s 187) cümleleriyle medeniyetin batıdan doğuya değil, doğudan batıya doğru ilerlediği fikri desteklenmeye çalışılmıştır.

Siyasi yaşamın ele alınışında 1938-1943 yıllarına ait kitaplarda Türk Tarih Tezi'ni

desteklemeye yönelik ifadelerle yer verildiği, sonraki yıllara ait kitaplarda ise bundan uzaklaşdığı söylenebilir. Medeniyetlerle ilgili ortak bilgi olarak 2000 yılına kadarki kitaplarda medeniyetlerin kimler tarafından kurulup kimler tarafından yıkıldıkları bilgisine yer verildiği söylenebilir. Ancak 2005 yılından sonraki kitaplarda hangi medeniyetler tarafından bu medeniyetlere son verildiği bilgisine yer verilmemiştir.

3.1.2. Ekonomik Hayatın Betimlenmesi Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

Kitaplarda yıllara göre, hangi medeniyetlerde ekonomik hayata ilişkin bilgilere bakıldığında Elamlar'ın ekonomik yaşamı ile ilgili bilgiye sadece 1938 yılına ait 4. sınıf ders kitabında rastlanmıştır. Urartular ve Frigler ile ilgili bilgilerde farklı bulgulara rastlanmıştır. Urartular ile 1978 ve 2000 yıllarında madencilikten bahsedilirken Urartu medeniyetinin ekonomik hayatının yer aldığı diğer kitaplarda madencilikten bahsedilmemiştir. Frigler ile ilgili sadece 1969 yılına ait kitapta maden işçiliğinden bahsedilirken diğer kitaplarda tarım ve hayvancılıktan bahsedilmiştir.

İncelenen kitaplarla ilgili olarak, ekonomik hayat konusunun öğrenciler tarafından diğer bilgilere oranla günlük hayatla ilişkisi sebebiyle öğrenmekte güçlük yaşanmayacak bir bilgi olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle de günümüz kitaplarında da bu kadar fazla yer bulunduğu düşünülmektedir.

3.1.3. Kültürel Değişimin Betimlenmesi Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

Medeniyetlerin kültürel yaşamı ile ilgili kitaplar incelenirken şu ölçütlere göre taramalar yapıp her bir medeniyete ait notlar alınıp benzerlik ve farklılıklar listelenmiştir:

- Kullandıkları veya buldukları yazılar,
- Yaptıkları sanat eserleri,
- İyi oldukları sanat alanları,
- Yaptıkları icatlar ve yenilikler,
- Antlaşmalar,
- Tarihi yapılar ve edebi eserler,
- Yetiştirdikleri tarihi isimler.

Hititlerle ilgili 1978 yılına ait kitapta dillerinin *Türk Dilinin kollarından olduğundan bahsedilerek Türk Tarih Tezi* desteklenmektedir. 1954 ve 1964 yıllarına ait kitaplarda diğer kitaplardan farklı olarak Hititlerden kalma yazı olarak şu bilgiye yer verilmiştir: '*Yoksul ve kimsesizleri doyur. Hastalara bak. Onlara ekmek ve su ver. Sıcaktan bunalanları serin yere götür. Soğuktan büzülenleri sıcak yere götür. Çıplakları giydir.*' (1954:22, 1964:24) ve '*İnsan tanrısına tapınmaya başladığı zaman yıkanmış, temizlenmiş, bayramlık pak elbiselerini giymiş olmalıdır.*' (1954:22, 1964:25). Bu tarz cümlelerin "daha etkili olduğu ve öğrencinin dikkatini çektiği" düşünülmektedir.

Frigler ile ilgili olarak 2000 yılına ait kitapta Fenike alfabesini kullandıklarından 1996, 2000 yıllarına ait 4. sınıf ders kitabı ve 2007 yılı 6. sınıfa ait ders kitabında

tarımı korumak için ağır cezalar koyduklarından, 1978 yılına ait kitapta ise ‘Çözülmez düğümlere kör düğüm deyişinin’ Frigler den kaldığından bahsedilmiştir. Fenikeliler ile ilgili olarak 2007 yılı 7. sınıf ders kitabında camın oluşumunu keşfettikleri hikâyeleştirilerek anlatılmıştır.

“Sümerlilerle ilgili 1938 ve 1969 yılına ait kitaplarda *bugünkü Türkçemize yakın bir dil ile konuştukları* bilgisinden; Hititlerle ilgili olarak 1978 yılına ait kitapta *dillerinin Türk Dilinin kollarından* olduğundan bahsedilerek” Türk Tarih Tezi desteklenmiştir. Bu da Türk- İslam Sentezi döneminde de Türk Tarih Tezi dönemindeki anlayışın tekrarlandığını göstermektedir. Genel olarak kitaplarda kültürel hayatla ilgili özellikle günümüz kitaplarında siyasi yaşamdan daha fazla bilgiye yer verildiği saptanmıştır.

3.1.4. Dini Yaşamın Ele Alınışı Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

İncelenen kitaplarda sadece 1969, 1987 ve 2000 yıllarına ait kitaplarda din ve inanç başlığı altında dini yaşam hakkında bilgi verilmiştir. 1969’da “Etiler’de İnanç”, 1987’de “Hititlerin İnançları”, 2000 yılında ise “Anadolu Uygarlıklarının Din ve İnanışı” başlığı altında bilgi verilmiştir. Diğer medeniyetlerle ilgili özel bir başlık altında dini yaşamları ile ilgili bilgi verilmemiştir. 2005 yılı 4. sınıf, 2007 yılı 7. sınıf, 2015 yılı 4. sınıf, 2015 yılı 7. sınıf ders kitaplarında medeniyetlerle ilgili dini yaşam hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Yunan uygarlığının dini yaşamı hakkında 1938, 1954 ve 1964 yıllarına ait 4. sınıf ders kitaplarında bilgi verilmiş olup 1938 yılına ait kitapta yer alan ‘*En büyük tanrıları Zeus denilen gök tanrıları idi, bu dinin de Orta Asya’dan geldiği anlaşılıyor. Bütün Türklerin gök tanrısına tapıtığını biliyoruz.*’ (s161) cümlesi Türk Tarih Tezini destekler nitelikte olup tüm gelişmiş medeniyetlerin atalarının aslında Türkler olduğunu kanıtlamaya yönelik olarak kitapta yer bulmuştur.

2000 yılından sonraki kitaplarda medeniyetlere ait dini yaşamla ilgili verilen bilgilerin azaldığı, bunun da sebebinin öğrenciye salt bilgi verme anlayışından uzaklaşmaya başladığı için olduğu söylenebilir. Özellikle cumhuriyet dönemi kitaplarının ise öğrenciye olabildiğince çok bilgiyi sunmayı amaçladığı söylenebilir. Günümüz kitaplarında ise medeniyetlerle ilgili bilgileri peş peşe sıralamaktan ziyade eğlendirerek öğrenme amaçlandığından ayrıntılardan ziyade daha ilgi çekici bilgilere ağırlık vermesi nedeniyle dini yaşam ayrıntısı azalmış ya da hiç yer bulamamıştır.

3.2. Kullanılan Görsel Unsurların Çeşidi ve İçeriği Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

Resimlerin hepsinin alt bölümünde bilgilendirici yazılar bulunurken, haritaların hangi zaman aralığını gösterdiği bilgisine hiçbir kitapta yer verilmemiştir. 2005 ve 2015 yıllarına ait ders kitaplarında ise incelenen konulara yer verilmemiştir.

İncelenen kitaplar içerisinde en fazla resmin ve haritanın yer aldığı kitap 1964 yılına aittir. Günümüze doğru harita sayısının azaldığı söylenebilir. 1943 yılına ait kitapta harita dışında herhangi bir görsele yer verilmemiştir. Haritalar için kitabın “... sayfasına bakınız” şeklinde parantez içinde bilgi verilmiştir. Haritayı incelemek

için belirtilen sayfaya bakıp bilginin yer aldığı sayfaya geri dönüldüğünde öğrencinin ilgisi azalabileceğinden bu kitabın görseller açısından diğer kitaplara göre daha az işlerliğe sahip olduğu söylenebilir. Diğer kitaplardaki tüm haritalar ise konuyla birlikte aynı sayfada yer bulmuştur. Kitaplardaki görseller genel olarak incelendiğinde 1996 yılı dâhil olmak üzere sonrasındaki bütün kitaplarda resimler renkli olup, 1996 yılı öncesindeki bütün kitaplardaki resimlere renksiz olarak yer verilmiştir. Bunun sebebinin ise basım kalitesinin artıp maliyetlerin düşmesinin olduğu, ayrıca teknolojik gelişmeler ışığında renkli basımın tercih edilmiş olması söylenebilir. 1964 yılına ait kitapta sadece üç resim ile bir harita renklendirilmiş olup sayfanın tamamını kaplayacak şekilde bu görsellere yer verilmiştir. Bu açıdan incelendiğinde 1996 yılı öncesi kitapların öğrencilerin ilgisini çekmesi açısından daha az etkili olduğu söylenebilir. Genel olarak kitaplar uygarlıkların kültürel hayatını anlatan görsellere sahiptir.

3.3. Konunun Öğretimsel Düzeni Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

Bu bölümde kitaplar öğretimsel düzen açısından incelenirken şu hususlara dikkat edilmiştir:

- İncelenen kitaplarda konu anlatımına geçilmeden önce hangi konuların işleneceği bilgisine yer verilmiş midir?
- İncelenen kitaplarda konu anlatılmadan önce hazırlık sorularına yer verilmiş midir?
- İncelenen kitaplarda konu anlatımı sırasında sorulara yer verilmiş midir?
- İncelenen kitaplarda konu sonunda sorulara yer verilmiş midir?
- Tüm bu çalışmalar yer alan kitaplarda nasıl isimlendirilmiştir?
- Kitaplarda Eskiçağ Uygarlıklarının anlatımı öğrenciye nasıl sunulmuştur?

1938, 1943, 1987 yılları 4. sınıf ders kitabı ile 2015 yılı 6. sınıf ve 2015 yılı 7. sınıf ders kitaplarında ünite başında hangi konuların yer aldığı bilgisi bulunmamaktadır. 1969 yılına ait kitapta sadece Eti uygarlığı başlığı altındaki alt başlıklar hakkında bilgi verilmişken okuma parçalarının hangi medeniyete ait olduğu bilgisine yer verilmemiştir. 2007 yılı 6. sınıf ve 2007 yılı 7. sınıf ders kitabında ise ana başlıklara yer verilirken, medeniyetlere hangi başlık altında yer verildiği bilgisi yer almamaktadır.

1954, 1964, 1978, 1996 ve 2000 yıllarına ait kitaplarda ünite başında hangi konuların yer aldığı bilgisi bulunmaktadır. 1954, 1964 yıllarına ait kitaplarda ‘Konunun Ana Hatları’ başlığı altında hangi konulara yer verildiği açıklanmıştır. 1969, 1978 ve 1996 yıllarına ait kitaplarda farklı başlıklar altında olsa da hangi konuların yer aldığı bilgisine yer verilmiştir. 2000 yılına ait kitapta ise hangi konuların yer aldığı ünite başlığı altında tek tek belirtilmiştir.

1938 ve 1943 yıllarına ait kitaplarda üniteye veya konuya hazırlık başlığı altında sorulara yer verilmeden konular hakkında bilgi verilmiştir. 1954 ve 1964 yıllarına ait kitaplarda ‘Konunun İşlenmesi’ başlığı altında her bir alt başlığa yönelik sorular verilmiştir. 1969 yılına ait kitapta ‘Okuyalım, Çalışalım, Araştıralım’ başlığı altında, 1978 yılına ait kitapta ‘Derse Hazırlık’ ve 1987 yılına ait kitapta ‘Hazırlık’ başlığı altında yapılacak etkinliklere yer verilmiştir. 1996 yılına ait kitapta ‘Hazırlık Çalışmaları’

başlığı altında sorulara ve araştırma görevlerine yer verilmiştir. 2000 yılı 4. sınıf, 2015 yılı 6. sınıf ve 2015 yılı 7. sınıf ders kitaplarında ‘Hazırlık Çalışmaları’, 2007 yılı 6. sınıf ve 2007 yılı 7. sınıf ders kitaplarında ‘Üniteye Hazırlık’ başlığı altında sorulara yer verildikten sonra konu anlatımına geçilmiştir. Ancak hazırlık çalışmalarının hepsi eskiçağ uygarlıkları ile ilgili değildir.

Genel olarak kitaplar incelendiğinde 2000 yılından sonraki kitaplarda hangi medeniyetlerin işleneceği bilgisi ana başlık altında verilmemiş, 2000 öncesindeki kitaplarda ise (1938 ve 1943 hariç) öğrenci neyi öğreneceğini görmekte, öğrencinin bütünü ve onun alt parçalarını görüp daha kolay sınıflandırma yapması sağlanmaktadır.

3.4. Konu Bağlamında Yer Verilen Soruların Çeşidi ve Düzeyi Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

1938 yılına ait kitapta konu sonunda yer alan 130 sorudan 25’i analiz, 1’i değerlendirme ve geriye kalan 91 soru da bilgi düzeyindedir. Ele alınan tüm konulara yönelik sorular peş peşe sıralanmış olup çoğunluğunun da bilgiyi ölçme amaçlı olmasının konunun ne kadar öğrenildiğinin tespiti amacıyla verildiği söylenebilir. 1943 yılına ait kitapta konu başında, konu içerisinde ve sonunda soru bulunmamaktadır. 1954 yılına ait kitapta konu başlarında 58, konu sonlarında 8 tane soruya yer verilmiş olup bunlardan 21’i analiz, 45’i bilgi düzeyindedir. 1964 yılına ait kitapta konu başlarında 60, konu sonlarında 39 tane soruya yer verilmiş olup bunlardan 26’sı analiz, 73’ü bilgi düzeyindedir. Ayrıca bir soru içerisinde birden fazla soru cümlesine de yer verilerek öğrencinin olabildiğince çok soruya cevap vermesi amaçlanmıştır. Sorular öğrencinin bilgisini ölçmeye yöneliktir, düşündürüp fikir beyan etmeye, çıkarımda bulunmaya yönelik sorular değildir.

1969 yılına ait kitapta konu başında uygulama düzeyinde toplam 2 soruya, konu sonunda 4 tanesi klasik, 6 tanesi test olan toplam 10 tane bilgi düzeyinde soruya yer verilmiştir. 1978 yılına ait kitapta bölüm başında uygulama düzeyinde 2, bilgi düzeyinde 1 olmak üzere toplam 3 soruya, konu sonunda 11 tanesi bilgi düzeyinde 4 tanesi analiz düzeyinde toplam 14 soruya yer verilmiştir. 1987 yılına ait kitapta bölüm başında 7 tanesi bilgi, 1 tanesi analiz düzeyinde olmak üzere toplam 8, bölüm sonlarında ise 2 tanesi bilgi, 1 tanesi değerlendirme ve 1 tanesi analiz düzeyinde toplam 4 soruya yer verilmiştir. 1996 yılına ait kitapta bölüm başında 1 tane bilgi düzeyinde, bölüm sonunda 4 tane bilgi düzeyinde soruya yer verilmiştir. 2000 yılına ait kitapta ünite başında 3 tane bilgi düzeyinde, ünite sonunda 4 tanesi klasik, 4 tanesi test olmak üzere toplam 8 tane bilgi düzeyinde soruya yer verilmiştir.

2007–6 yılına ait kitapta ünite başında 1 tane bilgi düzeyinde, ayrıca ünite içindeki konulara, hikâyelere yer alan resimlere yönelik 2 tanesi bilgi, 6 tanesi kavrama, 8 tanesi analiz, 4 tanesi sentez düzeyinde soruya yer verilmiştir. Ünite sonunda 13 tane bilgi, 1 tane de sentez düzeyinde soruya yer verilmiştir. 2007–7 yılına ait kitapta ünite başında 1 tane bilgi; konu içinde 2 tane bilgi, 1 tane analiz; ünite sonunda 1 tane bilgiye yönelik soruya yer verilmiştir.

2015–6 yılına ait kitapta ünite başında 1 bilgi; ünite içinde 2 bilgi, 1 kavrama, 1 analiz, 1 sentez, 3 değerlendirme; ünite sonunda ise 6 tane bilgi düzeyinde soruya yer

verilmiştir. 2015–7 yılına ait kitapta konu içinde 1 kavrama; ünite sonunda ise 1 tane bilgiye yönelik soru bulunmaktadır.

Kitaplara genel olarak bakıldığında 2005 yılından önceki kitaplarda sorulara daha çok ünite başında veya sonunda yer verilmiş olup sorular öğrencinin bilgisini ölçmeye yöneliktir. 2005 yılından sonraki kitaplarda ise sorular konu başında, ünite içerisinde, konu anlatımı sırasında, görsellere ve hikâyelere yönelik sorulardır. Öğrenciyi düşündürmeye, kendi fikrini söylemeye, okuduklarından çıkarımda bulunmasını sağlamaya yönelik sorulardır. Bilgiye yönelik sorularsa ünite sonunda olup bu da işlenen konunun tekrarını yapma amacını taşımaktadır. Bu da 2005 yılından sonra hazırlanan kitapların ‘Yapılandırmacı Yaklaşımına Yönelik’ hazırlanmış olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Bir konuya geçilmeden önce konu veya ünite başlarında yer alan hazırlık soruları öğrencinin o konu hakkında öğrenecekleriyle ilgili olarak bir beyin fırtınası oluşturmasını sağlayıp öğrencide merak oluşturabilmelidir. Sorulan soruların cevabının işlenecek konunun içinde yer aldığı sorular öğrencinin “merakını, ilgisini, dikkatini çekmez, düşünmesini ve yorum yapmasını” da geliştirmez (Ulusoy, 2009:422).

3.5. Okuma Parçaları ve Biyografilere Yer Verilmesi Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

1938 ve 1943 yıllarına ait kitaplarda *Hz. Yusuf’a*; 1943, 1954, 1964 ve 1978 yıllarına ait kitaplarda *Büyük İskender’e*; 1938 yılına ait kitapta *Hz. Musa’ya*; 1938, 1954, 1964 yıllarına ait kitaplarda *Hz. İsa, Sezar ve Augustus’a* ait kısa biyografilere yer verilmiştir. 1954, 1964 ve 1987 yıllarına ait kitaplarda *Hammurabi’ye*; 1987 yılına ait kitapta *Firavun’a*; 1978 yılına ait kitapta *II. Ramses’e* ait biyografiye yer verilmiştir. 1969 ve 1978 yıllarına ait kitaplarda Anadolu Uygarlıkları ve Romalılar başlıkları okuma başlığı altında ele alınmış olup 1969 yılına ait kitapta okuma parçası verilmemiş, medeniyetler tanıtılmıştır. 1978 yılına ait kitapta ise Frikyalılar ile ilgili *Kördüğüm Hikâyesi’ne*, Lidyalılar ile ilgili *Krezus* ile alakalı bir hikâyeye yer verilmiştir, ayrıca 1978 yılına ait kitapta İyonlu *Hemeros, Tales ve Herodot’a* ait biyografilere yer verilmiştir. 2007 yılı 6.sınıfa ait kitapta ele alınan tüm uygarlıklar ile ilgili bilgiler hikâyeleştirilerek o uygarlığı temsil eden bir kişinin ağzından aktarılma yolu ile anlatılmıştır. 2015 yılı 6.sınıfa ait kitapta “*Aliç Ağacı*” ile sohbetler parçasından kısaltılarak düzenlenmiş olan Anadolu başlıklı okuma parçasında Anadolu Medeniyetleri hakkında bilgi verilmiştir.

Kitaplar genel olarak incelendiğinde öğrencinin ilgisini çekip kendisini tarihi karakterler yerine koyabileceği örneklerle sadece 2007 yılının 6. sınıf kitabında rastlanmıştır. Her ne kadar 1969 ve 1978 yıllarına ait kitaplarda okuma başlığı altında medeniyetlere yer verilmiş olsa da okuma parçaları aslında öğrenciye hitap edecek parçalardan ziyade medeniyet hakkında bilgiler içeren konu anlatımlarıdır. Cumhuriyet döneminden günümüze incelenen ders kitaplarından 2007 yılına ait kitap haricinde sadece 78 yılına ait kitapta öğrencilerin dikkatini çekebilecek 2 adet hikâyeye yer verilmiştir. Diğer kitaplar ise fazlasıyla bilgi aktarmaya yöneliktir.

4. Tartışma ve Sonuç

“Cumhuriyet Döneminde İlköğretim Ders Kitaplarında “Eskiçağ’ın” Öğretimi başlığı adı altında 4 adet 4. sınıf Tarih ders kitabı, 7 adet 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı, 2 adet 6. sınıf ve 2 adet 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmiştir. Bu bağlamda cumhuriyet dönemi ders kitaplarında Türk Tarih Tezi’ni destekleyen cümlelere ve 1936 yılı İlkokul Programının Tarih dersi için verilen hedefleri doğrultusunda da Türk milletinin dünya tarihinde yaptığı büyük rolü ispatlama amacıyla Anadolu Uygarlıklarına ve Yunan, Roma uygarlıklarına daha fazla yer verilmiştir. Roma ve Yunan uygarlıklarına bu medeniyetlerin de Anadolu topraklarında kurulmuş olmasından dolayı fazla yer verilmiştir. Ancak bu dönemde Tarih dersi için ayrılan 2 saatlik ders saati düşünüldüğünde konuya ayrılan sayfa sayısı çok fazla, konu için verilen bilgiler çok ayrıntılı, resimler de öğrencinin dikkatini çekmekten çok uzaktadır. Ayrıca konu sonlarında verilen sorular da öğrenciyi daha da sıkacak yoğunluktadır.

1938 yılına ait kitapta bu kadar ayrıntılı bilgiye yer verilmişken 1943 yılına ait kitapta da her ne kadar Türk Tarih Tezi’ni savunan cümlelere yer verilmiş olsa da konular için ayrılan sayfa sayısının azlığı ve görsellere yer verilmemiş olması ilginç bir detaydır. 1945 UNESCO sözleşmesiyle barışçı tarih yaklaşımı ve Türk Tarih Tezi’nden uzaklaşma ve 1948 yılında kabul edilen İlkokul Programına uygun olarak 1954–1964 ders kitaplarında eski kadim medeniyetlerle Türklük bağının kurulması amacından; yani Türk Tarih Tezi’nden; diğer medeniyetlerden üstün medeniyet olma anlatımından uzaklaşmıştır.

1970’lerden sonra yine Türk Tarihi’ne ayrılan bölümün artırılması amaçlanmıştır. Bu nedenle 1969–1978–1987–1996–2000 yıllarına ait kitaplar incelendiğinde en fazla bilgiye Anadolu Uygarlıklarında yer verilmiş olduğu gözlenmiştir. Roma Uygarlığı da Anadolu’da kurulan medeniyetlerden kabul edildiği için diğer Anadolu Uygarlıkları kadar yer bulmuştur. Ayrıca bu yıllara ait kitaplarda İyon medeniyeti Anadolu Uygarlıkları adı altında ele alınmıştır. Oysaki daha önceki kitaplarda İyon Uygarlığı Yunanlılar ya da Ege Medeniyeti Uygarlıkları başlığı altında ele alınmıştır.

2005 yılına ait kitapta yapılandırmacı yaklaşımın kabul edilmesi ve 4. sınıfa giden öğrencilerde zaman mefhumunun oluşmaması sebebiyle medeniyetler konusu ele alınmamıştır. 2005 yılı 4. sınıfta tarih konuları yakın çevreden başlayarak anlatılmış, bunun için de eskiçağ tarihi konularına yer verilmemiştir. Eskiçağ konuları 6.sınıf konusu olarak ele alınmış, 7.sınıflarda ise buluşlar başlığı altında medeniyetlerin adları verilerek bir nevi tekrar yapılmaya çalışılmıştır. 2007 yılına ait 6. sınıf kitabının incelenen kitaplar içinde çocukların ilgisini çeken biyografi ve hikâyelere yer verilmesi açısından en ilgi çekici kitap olduğu söylenebilir. Baymur’a (1949:25,26) göre çocuğa tarih konuları 11–12 yaşından itibaren verilebilir, ancak bu da belirli bir sraya göre değil, hikâye şeklinde verilmelidir. Hikâye oluyorsa bile canlandırma vasıtalarına başvurarak konular açıklanmalıdır.

2015 yılına ait 6. sınıf ders kitabının her ne kadar okuma metinlerine yer vermese de anlatımındaki sadelik, medeniyetlere yönelik resimlerle bağlantı kuran destekleyici, kısa bilgilere yer vermesi açısından yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak düzenlendiği söylenebilir. Ayrıca 2005 yılından sonraki 6. sınıf kitapları konunun anlatımını

destekleyen görseller, konu başında, içerisinde ve sonunda yer alan sorular, verilen etkinliklerle yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlanmış kitaplardır. 2005’den sonraki tüm kitaplar öğrenciyi düşünmeye, “Yerinde olsaydın ne yapardın?” şeklindeki sorularla tarihi kahramanlar ve öğrenci arasında empati kurmaya, ayrıca ders kitabı dışındaki kaynaklardan okuma ve araştırma yapmaya, tahminlerde bulunmaya, o dönemi içselleştirerek ve kendini o dönemdeki uygarlıklardaki önemli şahsiyetlerin yerine koyup düşündürerek öğrenmeye yönelten etkinliklerle zenginleştirilmiştir.

Araştırılan kitaplar incelendiğinde kitaplardan 2007 yılı 6. sınıf kitabının 2015 yılı kitabına göre daha etkili bir kitap olduğu göz önüne alındığında yeni hazırlanacak kitaplarda da medeniyetlerle ilgili konu anlatımına ayrılan sayfa sayısı 2015 yılında her ne kadar az da olsa 2007 yılındaki gibi hikayeleştirilerek, öğrencinin empati kurmasını sağlayacak şekilde anlatılıp öğrencinin düşünmesini sağlayan sorular yöneltilerek hazırlanırsa o yaş grubu öğrenciler için daha çok ilgi çekici olabilir. Ayrıca ünite sonunda konu ile ilgili hangi kaynaklara başvurulabileceği hakkında bilgi verilmesi, görseller açısından ise öğrencinin yorum yapmasını, yeni fikirler üretmesini sağlayacak görsellere daha fazla yer verilmesi daha faydalı olabilir.

Ayrıca bu kadar çok fazla konunun haftada sadece 3 saat içine sığdırılmaya çalışılması, yapılabilecek etkinlikleri de sınırlandırmaktadır. Ders ayrılan süre içinde konunun dramatize yoluyla öğretilmesi, müze ziyaretleri ya da tarihi yerleri ziyaret gibi etkinliklerin yapılması, birincil kaynakların kullanılması, farklı kaynaklardan yapılan araştırmaların sunulması tarzındaki etkinliklerin yapılması pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle ders ayrılan süre artırılırken Sosyal Bilgiler dersi için öğretilmesi hedeflenen konu sayısı azaltılabilir, konular ilköğretimin 2. kademesine ve ortaöğretime kademeli olarak dağıtılabilir, her sene konunun tekrar edilmesinden ziyade her sene farklı konuların öğretilmesine ağırlık verilebilir. Bu nedenle de ders kitaplarındaki azaltılacak olan konular öğrencinin zevkli bir şekilde öğrenebileceği şekilde sunulurken, öğretmenin de bu sunumu daha da etkili hale getirip sınıfta uygulayacağı yöntemlerle kalıcı hale getirilebilir.

Eskiçağ konularının daha somut hale getirilebilmesi için müzeler daha aktif olarak kullanılabilir. İngiltere’deki gibi dokunulabilir müzeler ülkemizde de uygulamaya geçirilebilir. Eskiçağa ait röprodüksiyon eserlerin yer aldığı müzelerle Eskiçağ tarihi öğrenciler için daha ilgi çekici hale gelebilir.

5. Kaynakça

- Akurgal, E. (2002). Anadolu Kültür Tarihi (13. Baskı). Ankara: Tubitak.
- Bauer, S W. (2013). Antik Dünya, İlk Kayıtlardan Roma’nın Dağılmasına. (Çev. Mehmet Moralı). (1. Baskı). İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- Baymur, F. (1949). Tarih Öğretimi. (3. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Ergin, M. (2010). Cumhuriyet Döneminde Geçmiş Bakış Açuları Klasik ve Bizans Dönemleri. N. Ergin ve S. Redford (Derleyenler). (2. Baskı), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- İplikçioğlu, B. (2013). Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları (3. Baskı). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Kınal, F.(1998). Eski Anadolu Tarihi (4. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Özgül, A. C. (2010). Cumhuriyet Döneminde Geçmişe Bakış Açılımları Klasik ve Bizans Dönemleri. N. Ergin ve S. Redford (Derleyenler). (2. Baskı), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sayar, M. H. (2011). Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler. M. Öz (Editör). S. 767-777. Ankara: TTK Basımevi.
- Şimşek, A. & Yazıcı, F. (2013). Türkiye’de Tarih Öğrenmenin Dünü, Bugünü. TYB Akademi, 3 (8): 9-33.
- Taşkın, A. (2016). Cumhuriyet döneminde ilköğretim tarih/ sosyal bilgiler ders kitaplarında eskiçağ tarihinin öğretiminin incelenmesi, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ulusoy, K. (2009). Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin İşleniş İle İlgili Düşünceleri (Ankara Örneği), Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(1), 417-434.
- Yıldırım, R. (2007). Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları 1994 Buca Sempozyumu. S. Özbaran (Hazırlayan). (2. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, T., ve Şimşek, A. (2015). Erken Cumhuriyet Dönemi Lise Tarih Kitaplarında Din Anlatısı. Eğitim ve Bilim, 40(179), 323-340.
- Yılmaz, A. A. (2010). Tarih Öğretmenlerinin Eskiçağ Tarihi ve Eski Türk Tarihi Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Education Science, 6(3), 2148-2156.
- Yurtsever, M. (1996). İlk-ortaöğretim Tarih Programları ve Ders Kitaplarında Tarih Bilgisi ve İlkçağ Tarihi Üniteleri, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İncelenen Ders Kitapları**
- Kültür Bakanlığı, (1938). *İlkokul Kitapları Tarih IV. Sınıf*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- T.C. Maarif Vekaleti Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü, (1943). *İlkokullara Tarih Hulasası ve El Kitabı IV. Sınıf*. İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- Akşit, N. ve Eğilmez, O. (1954). İlkokul Kitapları Tarih IV. Sınıf. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Akşit, N. ve Eğilmez, O. (1964). İlkokul Kitapları Tarih IV. Sınıf. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Konuk, İ., Su, K. ve Erdem, S (1969). 4.Sınıf Sosyal Bilgiler. Ankara: Bilgi Basımevi.
- Çalapala, R. (1978). Sosyal Bilgiler İlkokul 4. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Sanır, F., Asal, T. ve Akşit, N. (1987). Sosyal Bilgiler İlkokul 4. M.E.Basımevi.
- Kılavuz, N. (1996). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. İstanbul: Önde Yayıncılık.
- Kurtcan, Y., Helvacı, K. ve Tomsuk, A. (2000). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Sınıf 4. Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Kolukısa, E.A., Oruç, A., Akbaba, B. ve Dündar, H. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı. Ankara: A Yayınları.
- Genç, E., Polat, M.M., Başol, S, Kaya, N., Azer, H., Gökçe, S, Koyuncu, M., Gök, A., Yıldız, A., Yılmaz, D. ve Özcan, A. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 6 (3.Baskı). İstanbul: Kelebek Matbaacılık.
- Polat, M.M., Kaya, N., Koyuncu, M. ve Özcan, A. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı (1.Basım). İstanbul: Devlet Kitapları.
- Birbiçer, B. (2015). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı Öğrenci Çalışma Kitabı. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- Karabıyık, E.Ü. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı. Ankara: Evren Yayıncılık.
- Karabıyık, E.Ü. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı. Ankara: Evren Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction: Ancient history teaching has begun the Ottoman period in Turkey. First, the classical antiquity period training has been given in Istanbul Darülfünun. It has been importance of research and education of ancient in Turkey in the 1930s. Work of history and language have expedited for educate citizens in accordance with the newly established nation-states. Science and archeology of ancient has gained more importance in these national policies. For this purpose, it has been established Turkish History Society and the Faculty of Language, History and Geography. Ancient history that the foundations of civilization in today. The ancient history understand is necessary to students for present-day. This is extremely important for local history and tourism ancient civilizations, it is important to be taught as humanity's cultural and historical riches.

Aim of the study: The aim of the study is to find out how differently the antiquity term was covered in history and social studies textbooks in 4th grades of primary schools since 1938 to date.

Method: Document analysis was used in this study. The textbooks were examined and 4 tables were constructed. The construction of the tables and the analysis of them were completed to find out which civilizations got more attention in which books and which explanations and visuals are used. This relationship of the case with the historical education approach was examined as well. Content analysis was used for analysis. With this aim, 15 history and social studies textbooks were examined in terms of antiquity(1938, 1943, 1954, 1964 years History IV; 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2007, 2015 Social Studies IV; 2007 and 2015 years 6th and 7th grade Social Studies textbooks). The research questions are as follows:

In the history and social studies textbooks belonging to the years of 1938, 1943, 1954, 1964, 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2005, 2007, 2015 since 1938 to date:

What is the difference in between them

- 1. In terms of textual elements and content, political developments, economical description, cultural change, coverage of religious lifestyle*
- 2. Variety and content of visuals,*
- 3. Educational organization of the topic*
- 4. Variety and levels of the questions*
- 5. Reading texts and biographies?*

Finding and Discussions: In republic period textbooks, sentences related to Turkish History Thesis were given more space and Anatolian, Greek and Roman Civilizations were mentioned more than others in order to show the effect of the Turkish nation. Because of the Turkish History Thesis and for proving the fact that Anatolia has been a Turkish Country which covers Greek and Roman Civilizations. Other civilizations were also mentioned because of the humanist approach. Roman and Greek civilizations were also mentioned more than others because they were built in Anatolia as well.

In the textbooks till 2000, Roman Civilization kept its place as well as other Anatolian Civilizations. That is thought to be because of the fact that Roman Civilization was in a position both as an effected one as well as an effecting one in terms of Anatolian Civilizations. Although

in the book of 1938 there were too many details about that, it is interesting to see that in the book of 1948 there were less pages devoted to the same topic even though there are sentences about Turkish History Thesis. After 1946 UNESCO agreement, peaceful history approach and getting away from Turkish History Thesis and also after the primary school curriculum adopted in 1948, in the textbooks of 1954-1964, the explanations that supported of being higher than other civilizations were left gradually. After 1970s, it was aimed to increase the number of the pages on Turkish History. In this respect, in the textbooks of 1969–1978–1987–1996–2000, the most covered topic was Anatolian Civilizations. As the Roman Civilization was accepted as one of the civilizations that were founded in the Anatolia, it had its place in the textbooks. Also, in the textbooks of those years, Ionian civilization was covered under the heading of Anatolian Civilizations. However, in the textbooks prior to those, Ionian Civilization was covered under the heading of either the Greeks or the Aegean Civilizations. After adopting the constructivist approach in the textbooks of 2005, the civilizations topics were left out of the syllabus because of the fact that 4th grade students were not developed mentally to be able to comprehend the time issue well. In the textbooks of 2005, the history topics in 4th grades were explained as an expanding circle starting from the close areas to the far ones, which was the reason to keep the antiquity topics out. Antiquity topics were covered in 6th grades and in 7th grades it was revised under the headings of inventions. In the textbooks of 2007, there are biographies and stories that could attract students' attention, which makes it as the most interesting book in that term. According to Baymur (1949:25,26), history topics can be taught to kids starting from ages 11-12 and on, but this must be given as stories but not as an order. If there is no possibility of a story available then the topics should be explained with animations.

The 6th grade textbooks of 2015 do not provide any reading texts, however they are compatible with the constructivist approach in terms of simple explaining and providing supportive visuals for civilizations. Also, the 6th grade textbooks of 2005 and to date are books which are prepared in terms of constructivist approach for they provide supporting visuals, questions in the beginning and at the end and also present related activities.